

subministrar els estudis longitudinals, seria força útil per a conèixer l'evolució del català com a llengua sociolingüísticament autònoma. Pel que fa al capítol de Torrens, comença fent un resum demogràfic de la presència d'italians a Catalunya, fet que posa en evidència el capítol anterior (sobre els gallecs) i el següents (sobre els japonesos), que no fan aquesta aportació. Això palesa un cop més la manca d'homogeneïtat que ja hem observat entre els tres primers capítols (els dedicats al País Valencià, Catalunya i Mallorca). De tota manera, Torrens només ens informa que els italians representen un 4'1% entre els «estrangers» residents a Catalunya (els primers són els marroquins, amb un 19'5%). Ens caldria saber ara quina proporció suposa això respecte a la totalitat de la població per a valorar-ho adequadament. Ja ha quedat clar que aquest volum té uns objectius de tipus qualitatiu, però hem d'insistir en la necessitat que els objectes d'estudi que utilitzem tinguin una «existència» mínimament perceptible a les comunitats de parla que investiguem.

En suma, malgrat les crítiques puntuals que hem abocat a diferents capítols del llibre i alguna altra de general, com ara la manca d'una presentació harmònica i amb possibilitats de comparació entre uns capítols i altres, considerem que aquest volum editat per Boix i Torrens té el valor d'haver fet una primera passa en una mena d'estudi poc transitat a nivell general dels Països Catalans: el de la recerca de la transmissió lingüística intergeneracional en l'àmbit familiar. Ara cal llimar alguns aspectes, com la presumpció que les famílies mixtes són les úniques d'interès per a afrontar aquest tema o l'heterogeneïtat metodològica entre els diferents territoris i col·laboradors. Però ja sabem que els qui enceten un nou camí corren sempre el risc d'ensopegar amb molts entrebancs. Esperem haver contribuït amb aquesta ressenya a aplanar aquest camí i que tant els mateixos autors que han participat en aquest llibre com d'altres que s'hi animin a partir d'ara, puguin anar continuant-lo amb noves aportacions per a comprendre millor tota la fenomenologia relativa al plurilingüisme familiar.

Brauli MONTROYA ABAT
Universitat d'Alacant

CARRERA, Aitor (2011): *L'occità. Gramàtica i diccionari bàsics. Occità referencial i aranès*. Lleida: Pagès editors, 276 p. (Garona Estudis, 6)

Aitor Carrera s'es impausat en pauc d'ans coma una figura màger de la lingüística occitana e, en particular, coma lo pus grand especialista de l'occitan aranés. Tot romanista o sap: l'aranés es una varietat de l'occitan, pertanhent al dialècte gascon, que se parla dins la Val d'Aran; e la Val d'Aran es lo sol territòri d'Occitània ont l'occitan es lenga oficiala gràcias al Regim especial d'Aran, autreat en 1990 per la comunautat autonòma de Catalonha, dins l'encastre de l'estat espanhòl. Carrera nos ofrís un bèl manual d'introduccion a la lenga occitana, redigit en catalan, per un public catalan. Conten una presentacion actualizada amb fòrça aspèctes sociolingüistics e dialectologics, mai una gramatica e un diccionari de basa. La gramatica e lo diccionari tractan en detalh las doas varietats de l'occitan que los catalans sòlon rescontrar: l'occitan estandard general e l'occitan aranés. Mas las autras varietats diatopicas son pas oblidadas e Carrera expausa tanben lors traches essencials. Aquel libre es la seguida, l'expansion e lo complement logic de l'excel·lenta *Gramatica aranesa* del meteís autor (Carrera, 2007). En mai d'aquò, s'apièja sus los melhors estudis descriptius de l'aranés, coma lo de Coromines (1990).

L'obratge s'organiza en sièis partidas.

La partida I es una presentacion concisa que justifica la necessitat del libre dins lo panorama actual dels estudis occitans. D'efièch, es lo primèr libre que compara sistematicament l'occitan aranés amb l'occitan estandard dins una vision englobanta de la lenga. Carrera se referís als documents que fan autoritat per fixar la nòrma de l'occitan, çò es: l'òbra del filològ Loís Alibèrt (1935, 1966) e las precisions del Conselh de la Lengua Occitana (publicadas de 1996 a 2007). L'autor explica (p. 10-12) son emplec del tèrme *occitan referencial* per designar l'occitan estandard general segon l'exemple de Peire Bèc (1972), lo grand pionèr de l'estandardizacion, mas mençonca l'existéncia de tèrmes equivalents coma *occitan*

estandard, occitan larg e occitan general. Tanben Carrera explica fòrça clar qu'aquelel occitan referencial (o estandard) es susceptible d'evolucionar vèrs lo modèl d'una lenga pluricentrica: compren efectivament una varietat generala —o varietat per defaut— que se basa sul dialècte central lengadocian e, al costat, de varietats regionalas que se basan de còps sus de koinès regionalas preexistentas e que se devon armonizar amb la varietat generala (provençal general, provençal niçard, vivaroalpenc, auvernhat, lemosin, gascon). L'autor explica la situacion particulara del gascon aranés, benlèu tròp petit per èsser plenament «estandard» mas pro institucionalizat per merit en tot cas una connexion-promocion en relacion amb l'estandard (p. 12).

La partida II, «La llengua occitana. Aproximació sociolingüística», es un expausat indispensable per tota persona que vòl comprene la situacion actuala de la lenga, amb sos desenvolopaments recents dempuèi los ans 2000-2010. De maniera salutària, Carrera despassa los clichats reductors e intemporalas que legissèm tròp sovent dins d'autres publicacions, ont l'occitan es limitat arbitràriament als trobadors, al renaissentisme de Mistral e a qualques moviments contestataris dels ans 1970. Ben pus rigorosament, Carrera permet al lector de comprene una situacion fòrça complexa, en plena evolucion, amb d'aspèctes dramatics coma la baixa continua del nombre d'occitanofòns e, en parallèl, amb de motius d'esperança coma l'institucionalizacion timida e la modernizacion dels usatges. Los faches se referís de longa a d'enquistas de terren, recentas o ancianas, sus los usatges e l'evolucion del nombre de locutors. Ansin Carrera mòstra qu'es pas solament un grand dialectològ, tanben es un lingüista polivalent qu'alarga sas preocupacions en acòrd amb los grands sociolingüistas de l'occitan coma Georg Kremnitz o Alan Viaut. Dins aquela segonda partida, la seccion «El domini lingüístic occità» dona una vision precisa dels limits d'Occitània, de sas divisions politicas (p. 17-18, mapas p. 20-21) e tanben de las comunautats d'occitanofòns fòra Occitània. Ça que la, cal plànher la presentacion incompleta de las divisions politicas del domeni d'òc: l'autor parla tròp pauc del Principat de Mónegue (una ciutat-estat amb doas lengas tradicionalas, l'occitan e lo ligur, mas ont lo francés domina) e desvolopa las informacions nonmàs per las autras divisions politicas que son l'Occitània Granda (jos administracion francesa), las Valadas Occitanas (jos administracion italiana) e Aran (jos administracion espanhòla). Pèu, e es pecat, la mapa dialectala (p. 21) dessenha de limits un chic inexactes entre certans dialèctes (lemosin e auvernhat, vivaroalpenc e provençal). Las autras informacions son fòrt ben actualizadas e s'apièjan sus de referéncias solidas; s'organizan segon una problematica perfècha e dins una clartat absoluta, amb las seccions seguentas: «Situació legal de la llengua occitana»; «Nombre de parlants. La gran davallada»; «L'ensenyament de l'occità»; «L'occità als mitjans de comunicació»; «L'occitanisme avui. Recapitulació».

La partida III, «Qüestions lingüístiques bàsiques», es un modèl de rigor pedagogica. La seccion «El català i l'occità, llengües bessones», explica remarcablament las semblanças fòrtas e las diferéncias minimas entre catalan e occitan. Es una bona ocasion de ramentar qu'existís un sol diasistèma occitano-catalan, çò es, una sola lenga per distància o lenga *Abstand*, mas dividida en doas lengas per elaboracion o lengas *Ausbau* (p. 41-42); aquela unitat estructurala de l'occitan e del catalan es una causa que fòrça lingüistas tendon a oblidar en agropant sens justificacion sufisenta l'occitan amb lo francés e lo catalan amb l'espanhòl. La seccion «Visió ràpida dels dialectes occitans» expausa de maniera equilibrada los sièis dialèctes segon la division generalament admesa: lemosin, auvernhat, vivaroalpenc, provençal (compres lo niçard), lengadocian e gascon (compres l'aranés). Cada dialècte es presentat de maniera equilibrada, amb la lista de sos traches contrastius. Carrera, tot essent un dialectològ especializat en aranés, mòstra que non s'isola pas dins sa varietat de predileccion; explica amb una granda limpeditat los ligams entre l'aranés e las autras varietats. Remarquem que son rars los dialectològs qu'arriban, ansin, a una vision tant equilibrada de las diferentas varietats de l'occitan. La tresena seccion, «Llegir i pronunciar l'occità», dona las règlas essencials de pronóncia de l'occitan a través dels rapòrts grafia-fonia, en las comparant amb las del catalan (de fach, cresèm qu'aquelel seccion se seriá pogut plaçar al començament de la partida IV).

La partida IV, «Breu gramàtica occitana», expausa de maniera sinoptica la gramatica de l'occitan estandard general e de l'occitan aranés. Lo plan s'organiza en insistissent sus la morfologia. Certans

aspèctes de la sintaxi son inserits dins aquel plan e son tractats de manera contrastiva amb lo catalan. Efectivament, es aquel plan que conven, pedagogicament, a un public de lenga catalana e als legeires del mond romanic: Carrera aprofiecha las correspondéncias romanicas per fin de facilitar un aprendissatge rapid de las estructuras de l'occitan. La seleccion de las formas de l'occitan estandard general se conforma a las melhoras publicacions dels darrièrs decennis e, aital, Carrera refortís l'estabilitat de l'estandard. Naturalament, convergís amb un recent fascicul d'introduccion a l'occitan qu'a fach el (Carrera, 2009) dins l'encastre del Grop de Lingüística Occitana —a la demanda de las autoritats d'Aran e del Principat— e, per lo domeni complèxe de la morfologia verbala, s'acòrda pro amb l'excelent manual de conjugason de Sauzet e Ubaud (1995). Los modèls de conjugason, totun, aurían pogut inclure un nombre un pauc pus elevat de vèrbs irregulars (p. 97-102).

La partida V, «Breu diccionari català-occità», es un joièl d'intelligéncia lexicografica. Trautut 2 500 lexèmas usuals del catalan estandard vèrs l'occitan estandard general e vèrs l'occitan aranés, simultanèament. Carrera capita d'extraire lo material lexical occitan essencial en se basant sus una analisi seriosa dels diccionaris ja existents e de las practicas renaissentistas, e tot aquò malgrat las dificultats cronicas de la lexicografia d'òc. Una longa introduccion (p. 115-133) n'explica la metodologia: es un modèl de çò que cal far «dins l'urgéncia» per tractar lo lexic d'una lenga fragila subissent una lexicografia incompleta. Mai que mai, cal saludar lo metòde escrupulós de seleccion dels lexèmas en foncion de lor frequéncia e de lor disponibilitat (p. 116-117). En mai d'aquò, una tipografia rigorosa permet de distinguir, en occitan, las formas generalas e las formas aranesas, en tot garentir l'organizacion semantica dels articles. Adicionalament, de remarcas acompanhan fòrça articles per explicar de subtilitats de l'usatge e de problèmas puntuals de codificacion. Aquel «brèu diccionari» es ben superior, en qualitat, a d'autres lexics catalan-occitan que son apareguts pendent los darrièrs ans. Las errors son raras e fòrça limitadas: Carrera, per excès de prudéncia, accepta coma corrèctas qualques formas que, segon Alibèrt, son clarament incorrèctas dins la nòrma de l'occitan. Per exemple, per traduire l'adjectiu de color catalan s.v. *blau*, *blava* (p. 147), dona en occitan general la forma corrècta *blau*, *blava* (recomandada per Alibèrt e encara viva dins l'usatge popular), mas, de manera contradictòria, dona en occitan aranés la forma francizada *blu**, *blua** (del francès *bleu*, *bleue*; aquel francisme es refusat per Alibèrt e per tota la tradicion de la nòrma classica occitana, mas s'es tant difondu qu'a penetrat en Aran e que los occitanistas araneses l'utilizan, probable en cercant una distanciacion maximala fàcia al catalan). Vejам un autre cas. Los lexèmas catalans s.v. *efecte* (p. 173) e s.v. *perfecte*, *perfecta* (p. 228) se traduson corrèctament en occitan general per *efièch* e *perfièch*, *perfiècha* o ben *efèit* e *perfèit*, *perfèita* (son de formas patrimonialas e encara d'usatge viu, recomandadas per la nòrma dempuèi Alibèrt); mas se traduson incorrèctament en occitan aranés per *efècte** e *perfècte**, *perfècta** que son de calcs innecessaris del catalan. Las formas normativas de l'aranés deurián èsser *efèit* e *perfèit*, *perfèita*, en convergéncia amb l'occitan general. Encara remarcarem de formas erronèas, en aranés, coma *actor*, *actora** e *lector*, *lectora**; las caldriá corregir en *actor*, *actritz* e *lector*, *lectritz*, en acòrdi amb lo trabalh d'Alibèrt sus la codificacion dels cultismes (catalan s.v. *actor*, *actriu*, p. 136; s.v. *lector* *lectora*, p. 203). Cal plànher, tanben, l'abséncia de noms pròpris franc de qualques noms de fèsta coma *Nadal* o *Pascas*. Seria estat util de fournir una seleccion dels toponims mai usuals.

Un aspècte sensible, dins las partidas IV e V, es la gestion, en occitan estandard general, dels tipus concurrents *ch* e *(i)t*, per exemple: *agachar* = *agaitar* (catalan s.v. *mirar*, p. 212), *drech* = *dreit* (catalan s.v. *dret*, p. 171), *fach*, *facha* = *fait*, *faita* (catalan s.v. *fet -a*, p. 184), *uèch* = *uèit* (catalan s.v. *vuit*, p. 265), *ponch* = *punt* (catalan s.v. *punt*, p. 236). Lo dialècte lengadocian coneis en majoritat lo tipe *ch*: es donc la forma per defecte de l'occitan estandard en acòrdi amb çò que ne dison totes los especialistas. De varietats minoritàrias del lengadocian coneisson lo tipe *(i)t* qu'es comun amb lo gascon e l'auvernhat e amb de zònas reduchas del lemosin e del vivaroalpenc, mas que rèsta en tot cas minoritari dins l'ensemble de l'occitan. Carrera auria degut trobar una ierarquizacion tipografica per indicar que lo tipe *ch* es prioritari. Aquel problèma de visualizacion es recurrent dins fòrça obratges pedagogics e provòca un usatge esitant demest los aprenents de l'occitan. Mas o repetissèm: las raras imperfeccions del libre son pas res al costat de sas qualitats innombrablas e dels servicis renduts.

La partida VI es una excellenta seleccion de fonts bibliograficas. Òm i tròba tot çò fonamental per començar d'estudiar l'occitan.

Aquel manual d'introduccion a l'occitan complís totas sas promessas. Alia la concision pedagogica amb la rigor scientifica en s'apiejant sus de fonts incontestablas e actualizadas. Es un instrument ideal al servici del public cultivat —que legisca lo catalan, l'occitan o tota altra lenga romanica—. Aitor Carrera aficha una vision rica e transversala de la lingüística en combinant las perspectives dialectologicas e sociolingüísticas, descriptivas e prescriptivas. Ansin, Carrera, al costat de la rigor descriptiva, tanben sap presentar clarament la lenga codificada e esita pas d'analisar certanas contradiccions entre aqueles dos aspèctes. Explica amb una granda sobrietat los enjòcs sociologics e politics que son liats a la subrevida de l'occitan. Se sap que l'engatjament del cercaire es una actitud reconeguda coma legitima dins una certana «sociolingüística nativa» al servici de las lengas subordenadas; pro de sociolingüistas o an teorizat coma Robèrt Lafont, Georg Kremnitz, Joshua Fishman, Rafael Ninyoles o Lluís Aracil. Mas l'engatjament de Carrera en favor de l'occitan s'exprimís amb subtilitat e estofa pas jamai la liura consciéncia del lector que se voldriá limitar a de questions descriptivas. L'associacion de tantas qualitats serà un mòdel per los obratges avenidors consagrats a la lenga d'òc.

Domergue SUMIEN

Ais de Provença / Universitat de Montpelhièr III

Fonts citadas

[ALIBÈRT, Loís] ALIBERT, Louis (1966): *Dictionnaire occitan-français d'après les parlers languedociens*. Toulouse: Institut d'Études Occitanes.

ALIBÈRT, Loís (2000³ [1935]): *Gramatica occitana segon los parlars lengadocians*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans; Institut d'Estudis Occitans.

BÈC, Pèire (1972): «Per una dinamica novèla de la lenga de referéncia: dialectalitat de basa e diasistèma occitan». *Annales de l'Institut d'Études Occitanes* 4e série, tome II, n° 6 [reeditat dins: BÈC, Pierre (2002), *Per un país...: écrits sur la langue et la littérature occitanes modernes*. Poitiers: Institut d'Études Occitanes de la Vienne, p. 351-369].

CARRERA, Aitor (2007): *Gramatica aranesa*. Lleida: Pagès (Garona Estudis, 1).

CARRERA, Aitor (2009): *Elements bàsics de llengua occitana*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

COROMINES, Joan (1990): *El parlar de la Vall d'Aran: gramàtica, diccionari i estudis lexicals sobre el gascó*. Barcelona: Curial

[SAUZET, Patric / UBAUD, Josiana] SAUZET, Patrick / UBAUD, Josiane (1995): *Le verbe occitan: guide complet de conjugaison selon les parlers languedociens / Lo vèrb occitan: guida completa de conjugason segon los parlars lengadocians*. Aix-en-Provence: Edisud.

CARRETÉ, Ramon (2010): *Noms de lloc, de casa i de persona de Balsareny*. Barcelona: Institut Cartogràfic de Catalunya / Societat d'Onomàstica, 443 p.

Noms de lloc, de casa i de persona de Balsareny correspon a la publicació de la tesi doctoral de Ramon Carreté, titulada *Toponímia i antroponímia del terme municipal de Balsareny (Bages): estudi diacrònic i sincrònic*, que va ser dirigida pel Dr. Joan Veny i que l'autor va defensar a la Universitat de Barcelona l'any 1996.

D'entrada, cal celebrar la realització i la publicació d'una monografia, molt completa, d'un poble del Bages, ja que no comptem amb gaires treballs sobre l'onomàstica d'aquella comarca. L'estudi se centra en el terme de Balsareny, que geogràficament presenta dos sectors ben diferenciats, un de muntanyós, caracteritzat pels boscos —malgrat diversos incendis— i les rieres, i un altre de més pla, on es troba